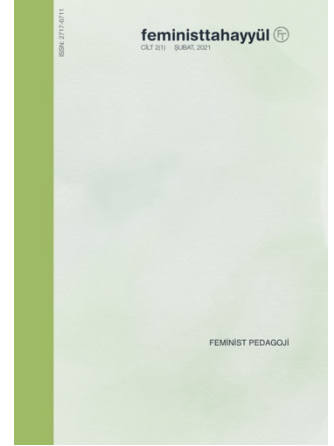

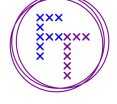
Duygudaşlıktan Yoldaşlığa: İşte Bu Bizim Hikâyemiz.

Pınar Eldemir, Tebessüm Yılmaz

Feminist Tahayyül, 2(1): 38-65.
(Araştırma Makalesi)

© Bu eser ancak referans verilerek kullanılabilir ve izin
almaksızın çoğaltılamaz.

Duygudaşlıktan Yoldaşlığa: İşte Bu Bizim Hikâyemiz

Pınar Eldemir¹, Tebessüm Yılmaz²

Öz

Bir metni nasıl yazarsınız? Bir araştırmayı nasıl yaparsınız? Bu araştırmayı yaparken kendinizi nereye koyarsınız? Peki, araştırma sürecinin sizin durduğunuz yeri değiştirebileceğini hiç düşündünüz mü? Bu sorular hakkında hem bireysel olarak çokça düşündük hem de makalenin yazarları olarak birbirimizle konuştuk. Akademinin yalnızca üniversitelerden, akademisyenlerden, öğrencilerden, kitaplardan ve araştırmalardan oluşmadığını biliyorduk. Akademi, aynı zamanda bir ilişkiler ağında olma ya da ol(a)mama hâliydi. Yaptığımız işleri ve yazdığımız yazıları belirli bir kalıba sokamıyorduk ya da biz o kalıpların harcı değildik. Notlar aldık, üzerine fikirler geliştirdik ama bir türlü “Bu çalışmada temelde şu kadar bölüm olacaktır ve şu konu anlatılacaktır.” gibi kalıplara giremedik zira biz vardık. Akademinin içine yerleşmiş ilişki ağları, bize zaten bir araştırmacı olarak geçerliğimizi sorgulatıyorken yaptığımız işlerin sonucunda ortaya çıkan metinlerdeki edilgen cümlelerle derdimiz vardı ve buradan hareketle feminist yöntem üzerinde çok düşündük. Bu metinde vardığımız ve varamadığımız noktalardan bahsetmek istiyoruz. Varlığımız için daha fazla özür dilemek, söze özürle başlamak istemiyoruz. Bedenlerimizle, sözümüzle, sözü nasıl söylemek istediğimizle, kısacası her hâlimizle var olabilmek istiyoruz. Bunu yapmanın yolu standartlaşmış akademik ilişki ağlarından ya da standardın karşısına kendisini muhalif olarak konumlandıran ancak

¹ Misafir araştırmacı/doktor adayı, Kadir Has Üniversitesi, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Araştırmaları Merkezi, eldemirpınar@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9180-1705.

² Aktivist-araştırmacı/doktor adayı, Berlin Humboldt Üniversitesi, tebessumyilmaz@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6388-9754.

Makale Geliş Tarihi: 30/11/2020. Makale Kabul Tarihi: 31/01/2021.

sıradanlaşmış hiyerarşileri yeniden üreten ağlardan kopuşsa, biz buna hazırız. Yalnız olmadığımızın farkındayız. Duygudaşlığı yoldaşlığa dönüştürmeye talibiz.

Anahtar Kelimeler: Feminizm, Feminist Pedagoji, Akademi, Feminist Yöntem, Feminist Müdahale.

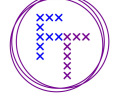

From Sympathy to Camaradire: Telling Our Story

Abstract

How do you write a text? How do you conduct research? How do you position yourself while doing that research? Have you ever thought that the research process could change your stance? We think a lot about these questions separately and also we spoke to each other as the authors of the article. We are well aware that academia does not just consist of universities, academics, students, books, and research. The academy also refers to a state of being or not being in a network of relationships. We cannot fit the works we did and the writings we wrote into a certain form. It seems that we are the ones who actually do not fit the patterns. We took notes and developed ideas, but somehow we cannot match with patterns saying “this study will basically have this many sections and this subject will be explained” because we are also inside the text. While the networks of relationships embedded in the academy already cause us to question our validity as researchers, we also have a problem with the passive sentences in the texts reflecting our work. Departing from these concerns, we think a lot about the feminist method. In this article, we would like to share our thoughts. We do not want to apologize for our existence and to begin our speeches with apologies anymore. We want to be able to exist with our bodies, our words, the ways we use them for our expressions. In short, we want to be able to exist with every feature of ourselves. If the only way of doing this is to leave the standardised academic networks as well as the networks positioning themselves in opposition to this standard but continue to reproduce ordinary hierarchies, we are ready. We are aware that we are not alone. We aspire to transform sympathy into camaraderie.

Keywords: Feminism, Feminist Pedagogy, Academia, Feminist Methodology, Feminist Intervention.

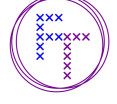

Anlatmak, yazmak istediğimiz çok şey var. Çünkü çok öfkeliyiz. Bizi mutsuz ve huzursuz eden, sinirlendiren, akademide kalma kararımızı sürekli sorgulamamıza sebep olan yığınla şey var. Hepimizin iyi kötü bildiği üzere, akademi, “akademik disiplin” şemsiyesi altında bizi kalıplara sokmayı pek seviyor ve “akademik disiplin” denilen şey bir “disipline etme” hâli. Neyi, neden yazdığımız, nasıl yazdığımız, neyi nasıl çalıştığımız, hangi ödevi neden verdiğimiz gibi konuların “mesele” olmasının pozitif bilim anlayışının dayattığı “objektif olma” ideali ve arzusu ile yakın ilişkisi olduğunu düşünüyoruz. “Objektiflik” ideali aynı zamanda “ciddilik” iddiası da taşıdığı için bunun bir de görsel bir izdüşümü var. Bazı şekiller, sıralar, harfler, yazacağımız mailleri nasıl yazacağımızın üzerimizde yarattığı korku ve içselleştirilmiş bir baskı var. Akademik etkinliklere hangi kıyafetle, saç stiliyle, makyajla arzı endam ettiğimizin ciddiye alınma ihtimalimizle doğrusal bir ilişkisi var. Örneğin, Hilal Dalka’nın (2020) *Akademide Aktivizm Konferansı*’nda³ etraflıca değindiği üzere bu etkinliklerde ancak belli başlı bedenler “kabul edilebilir” ve “ciddiye alınabilir”.

Akademik disiplinin bolca deneyimlediğimiz bir başka uzantısı da özellikle yine bu etkinliklerde sıkça gördüğümüz 15 dakikada “büyük büyük” konuları sunma, 1,5 dakikada gelen “büyük büyük” soruları cevaplama, 5 anahtar sözcükle tebliğ özeti yazma⁴, makale

³ *Akademide Aktivizm*, 5-6 Ekim 2020’de Ezgi Yılmaz, Hilal Dalka, Melis Aydın ve Sena Karahan tarafından düzenlenen çevrimiçi bir konferanstı. Hilal, “Akademik Olmayan Beden” başlıklı konuşmasında kendi bedeniyle kurduğu ilişkinin akademik engellere, kalıplara takıldığından ve bu sebeple çoğu kez ciddiye alınmadığından; yaptığı işin türlü bahanelerle küçümsendiğinden bahsetmişti.

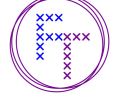
⁴Buradaki ironinin farkındayız. Okumakta olduğunuz metni önce araştırma notu olarak sunmuş ve bu türden bir manevrayla kendimizi makale özeti ve anahtar sözcük verme külfetinden kurtarmak istemiştik. Ancak sevgili editörlerimiz bizi metnin formatını değiştirme ve içeriğini genişletme konusunda ikna edince (ki ikna olmamız hiç de güç olmadı) en azından bu notu düşmenin gerekli olduğuna inandık. Editörler, kolaylık olması açısından bize birtakım önerilerde bulduysa da aslında bizimki gibi bir metne yorum yapma ve öneride bulunmanın ne kadar güç olduğundan da bahsetmişlerdi. Bu önerileri dikkate alsak da tamamını uygulamaya vakit ve enerji bulamadığımız gibi o formata muntazaman sokmaya ne kadar istekliydik emin değiliz. Çünkü bütün itirazlarımıza rağmen bir tarafımız hâlâ o kurallara riayet etmeye hazır. Çünkü üzerimizdeki yüklerle baş etmekte fazlasıyla zorlanırken bazı şeyleri salıvermenin konforuna, o “bilindik” alana sığınmaya ihtiyacımız var. Bu sığınışın ötesinde ise özgür olabildiğimiz alanların varlığına da ihtiyacımız var ve bu süreçler, yollar, yöntemler aslında son derece iç içe geçmiş durumda. Bu tür bir metne nasıl geribildirim vereceğini düşünmek de bizim makalede

yazarken maksimum 30 dipnot verme, minimum 25 kaynak kullanma gibi beklentiler. Bunlar istemeden de olsa düşüncelerimiz arasında bir hiyerarşi kurmamıza, yalnızca bazı düşüncelerin söze ve yazıya dökülmeye değer olduğunu düşünmemize yol açabiliyor. Bunlar da genellikle araştırmacılar olarak kişisel gözlemlerimizi, duygularımızı ve deneyimlerimizi içermiyor. Oysaki araştırdığımız konulardan ziyade bunları neden ve nasıl araştırdığımız, kişisel serüvenimizde nasıl bir karşılık buldukları, hissettirdikleri, süreç boyunca maruz kaldıklarımızın modumuzu nasıl düşürdüğü ya da yükselttiği, güçlen(dir)me pratikleri ve daha nicesini konuşmaya, içimizi dökmeye ihtiyacımız var. Bu sebeple hislerimiz, düşüncelerimiz ve deneyimlerimiz arasında önem sırası oluşturmadan, akademik teamüllerin bizi sokmaya çalıştığı kalıplara girmeyi reddediyor, feminist tartışmalardan faydalanarak deyim yerindeyse bu defa dağınık bırakarak yalnızca paylaşmak, “gelişine vurmak” istiyoruz.

Öyle sanıyoruz ki, hiçbir araştırmacı için “Ben kimim?” sorusuna tek cümlelik bir cevap vermek kolay değil. O yüzden biz de akademide hangi koşullar altında, kimlere rağmen kendimizi var etmeye çalıştığımızı ve maruz bırakıldıklarımızı anlatarak bu soruya cevap vermeye çalışacağız. Bu metnin yazarı iki feminist kadınız. Politik dertleri olan ve akademiye değiştirip dönüştürmeye gönül vermiş doktora öğrencileriyiz. Birimiz (Tebessüm) prekerliği ve güvencesizliği bol bol deneyimlemiş, eğitimini sürdürdüğü kurumda sistematik şiddete maruz bırakılmış, akıl hastalığı damgasıyla izole edilmeye çalışılmış, kronik hastalıklarla mücadele ederken son başvuru tarihlerini yakalamaya çalışan, ama tepeden bakan akademik gözlerin “tembel, disiplinsiz, iş yapmamak için sürekli şikâyet eden” olarak gördüğü bir kadın. Hâlihazırda Berlin’de yaşıyor. Sanki hayatında göçmenlik öncesi başka deneyimler, yaşanmışlıklar yokmuşçasına, kitabının ilk bölümü Almanya’yımsı gibi davrananlarla ve gündelik ırkçılıklarla boğuştuğu bir durumda, güvenli ağlarından mahrum bırakılmış ve yeni ağlar kurmaya da gücü kalmamış hissediyor. Göçmenliği çokça şiddet ve yalnızlık olarak deneyimliyor. Yer yer yanlış ve eksik olduğunu, bazen de dostlarının üzerinde bir yük

bahsettiğimiz dertlerin başka bir vechesi. Tahmin ediyoruz ki bu metin, yaşadığımızı söylediğimiz zorlukların bir kısmını *Feminist Tahayyül* ekibine yaşattı. Bu da hikâyenin onların payına düşen kısmı.

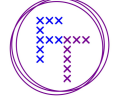

olduğunu hissediyor. Bütün bunlardan kalan bir gramlık enerjisiyle de doktora tezini yazmaya çalışıyor.

Diğerimiz ise (Pınar) akademide toplumsal cinsiyete dayalı şiddet çalışıyor. Akademiyle, üniversitelerle, koltuklarla, erkek kardeşliklerle⁵ ve networklerle kavgası var. Feminist olma hikâyesine dönüp baktığında kendisiyle gurur duyan ama bir yandan da kendisinden, becerilerinden ve yaptıklarından sürekli olarak şüphe eden bir araştırmacı. Doktora yapıyor. Hayatını kazanmak için çalışmak zorunda. Her ne kadar kendisini güvende hissettiği, akademinin dışında bir yerde çalışsa da yazıp çizdikleri akademinin tam ortasında duruyor. Sürekli olarak “akademide şiddet çalışan o deli kadın” olduğunun da farkında.

Peki biz neden bu metni yazıyoruz sorusunun cevabı ise çok sevdiğimiz Sara Ahmed’in satırlarında mevcut: “Feministler olarak anlatacağımız birçok feminist hikâyemiz varsa, hiç şüphesiz queerler olarak da anlatacağımız birçok queer hikâye vardır; kendimizi ve birbirimizi nasıl bulduğumuza dair hikâyeler.” (Ahmed, 2018a: para. 27). Bu metni yazıyoruz çünkü birbirimizden güç alıyoruz. Bu metni yazıyoruz çünkü yalnız olmadığımızı biliyoruz. Bu metni yazıyoruz, çünkü kimse kendini bize bir zamanlar hissettirildiği gibi yalnız hissetsin istemiyoruz. Bu metni yazıyoruz, çünkü çok öfkeliyiz; paylaşmaya, duyulmaya ihtiyacımız var. Bu metni yazıyoruz, çünkü derdimiz *feminist bilim* ve *feminist üniversiteler*. Feminizmin bir ders izleğinin son haftasına, konulmuş olsun diye konulmasını kabullenmeyi reddediyoruz. Alanında “çok iyi” hocaların Siyaset Bilimi dersi izlencelerinin son haftasına sıkışan ve feminizmin dalgalarından başka tartışma bilmeyen “eski” okullarla kavgalıyız ama aynı zamanda derdimiz bunun çok ötesinde. Kendimizi feminist bilimi anlatırken her zamanki alt

⁵ Burada akademideki unvanlarını, sınıfsal ilişkilerini ve kişisel bağlarını kullanarak “ötekiler” üzerinde baskı kurmaya çalışan ve şiddet uygulayan bazı “kız kardeşlikleri” işaret ediyoruz. Radikal feminizm kisvesi altında eşitlenmeyi kendine yediremeyenlerin, konforlu alanlarını terk etmemek için bin bir dereden su getirdiklerini görüyoruz. Hatta yalnızca görmekle kalmıyor, kaydını da tutuyoruz. Çünkü kayıt tutmak ve unutmamak feminist bir politikanın parçasıdır. Birileri unutturmaya çalışırken, birileri de ısrarla “hayır” der. Hayır demek aklımızla oynayanlara inat, olanı olduğu gibi hatırlıyor ve görüyoruz demenin bir başka yolu oluyor. Başkaları adına konuşmayı kendine hak görenlerin, susmayı kabullenemeyenlerin hepsini değilse bile çoğunu biliyoruz, tanıyoruz. Beğenseler de beğenmeseler de devranı döndürdüğümüzü, en azından buraya bir inat koyduğumuzu bilmelerini istiyoruz.

başlıklardan, giriş cümlelerinden, kelime sayılarının sınırına uyup uymamanın verdiği iç huzursuzluklarından kurtarmak istiyoruz. Dolayısıyla bu metinde herhangi bir alt başlık görmüyorsunuz. Çünkü derdimiz olan şeylerden biri tam da bu yapılar.

Bir oda düşünün. Kapısı var. Kilidi var. Kapının üzerinde posterler var. Odanın içi kitaplarla dolu. Yerde kâğıt yığınları duruyor. Raflarda hiç okunmamış ve muhtemelen asla okunmayacak kitaplar var. Uzun uzun özgeçmişlerin olduğu dosyalar var dolaplarda. Makaleler yazılmış. Puanlar alınmış. Aslında o makaleler zaten puanlar alınsın diye yazılmış. Sahi biz neden en başta akademisyen olmak istemiştik? Bazılarımız araştırma yapmayı sevdiği için bazılarımız öğrendiğini aktarmak için. Peki şimdi neredeyiz? O odaların içinde olmayı reddettiğimiz ve kavga gürültüyle kapıları yerinden çıkardığımız bir noktada duruyoruz. Feminist pedagojinin ve alternatif bilgi üretmenin politikasının bizi o odalardan çıkardığını öğrendik. Güçlenerek çıktık o odalardan. Çıkarken kendimizi sorguladık ama bu çok normaldi. Çünkü kim olduğumuzu, nereden geldiğimizi ve nereye gittiğimizi unutmuştuk. Yazmak bize kim olduğumuzu hatırlattı. Birimizin çıktığı akademide şiddet araştırması yolculuğu tam da bu iyileşme sürecine dair önemli bir adımdı. Ona bir araştırmanın hem akademik bilgi üretiminin o soğuk duvarlarını yıkabileceğini hem de bir aktivizm aracı olabileceğini gösterdi.

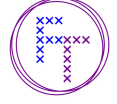
Şimdi bu odaya geri dönelim. Girerken, oradayken, gelgitler yaşarken, çıkmaya çalışırken ve çıkarken olanları düşünelim. Kimlerin orada olduğuna ve o odalarda kalmak için nelerden vazgeçtiklerine, bu vazgeçişlerin içindeki ayrıcalıklı yanlara bakalım. Çıkamadığımız için suçlandığımız ve bu yüzden kendimize öfkelendiğimiz anları düşünelim. Sonra durup ne hissettiğimize bakalım. Duralım. Bakmayı bırakalım. Hissedelim. Her duygunun olduğu bir karmaşada kaybolduğumuzu ve bu esnada yetiştirmemiz gereken komite raporlarını, makale özetlerini, sunumları ve özetleri hatırlayalım. Hatırlamanın ve unutmanın son derece politik olduğunu düşünüyoruz. Neleri hatırlıyoruz ve neleri unutuyoruz diye baktığımız zaman hiç unutmadığımız ve unutmamak için kendimize söz verdiğimiz anları hatırlıyoruz. Birinden alıntı yaparken ya da bir konferans için konuşmacı daveti aldığımız zaman “Kimler

gelecekmiş?” diye sormak isterken hissettiğimiz huzursuzluk da feminist pedagojinin bir meselesi, değil mi?

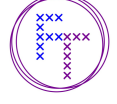
Davranışların, yazıların, yolların, sözlerin, seslerin akademiye yansımalarının yarattığı etki üzerine düşünmeye ve dahası soru sorma cesaretini yeniden bulmaya ihtiyacımız var. Soru sormanın feminist pedagojide durduğu yerin son derece önemli ve dönüştürücü olduğunu düşünüyoruz. Soru sormak bir rahatsızlıktan doğar. Ortada rahatsızlık veren bir mesele vardır. Ancak meseleler her zaman olumsuz anlamlar taşımaz. Keza huzursuzluklar da öyle. Bazı mesele ve huzursuzluklar kimsenin sormadığı, sormadığı ve sormak istese de çekindiği soruları sormamızı sağlar. Burada mesele kim(ler)in kim(ler)e hangi soruları sorup soramayacağıdır. Ayrıcalıklar burada başlar. Ayrıcalık bir olma hâlini sırtlanmış meselesidir. Soruların sahibi olma veyahut sorulardan kaçınmanın gücünü sağlar. Akademi, soru sormayı öğrendiğimiz yer olması gerekirken soru sormaktan kaçındığımız bir yer hâline gelince, kendimize şunu sorduk: Bizim hikâyemizi kim anlatacak? Odalarından çıktıklarımız mı? Odalarından çıkamadığımızda neden çıkamadığımızı dair bize tek bir soru bile sormadan, elinde bir feminizm ölçer tutuyormuş gibi parmak sallayan kişiler mi? Yoksa kendi içimizdeki yargıçlar mı? Hayır, bunların hiçbiri değil. Bizim hikâyemizi biz anlatacağız. Çünkü bu hikâyeyi kuran da yıkan da yeniden yapan da biziz. Çünkü bu bizim hikâyemiz. Buradaki “biz”in yalnızca Pınar ve Tebessüm olmadığını bilincindeyiz. Biz; Pınar ve Tebessüm’le hikâyesi ortaklaşanlar, yolu kesişenler ya da farklı hikâyelerde benzer baskılarla karşılaşanlar. Kimsenin sesi olmaya talip değiliz. Kendi sesimizi duyurmak, kendi hikâyemizi paylaşmak ve sesinizi duyduğumuzu bilmeniz için yazıyoruz bu satırları. Yalnız olmadığınızı bilmenizi istediğimiz için... Dolayısıyla okumakta olduğunuz bu yazı bir iç dökme yazısı olduğu kadar bir dayanışma ve safları sıklaştırma çağrısı.

Feminist bilim yapmanın gerekliliğini, akademinin eril karakterini, bilim adamlarının (evet, bilim adamlarının) objektiflik ve evrensellik kisvesi altında yaptıkları araştırmaların nasıl da natrans kadınları, LGBTİ+ ve queerleri ötekileştirerek onların deneyimlerini dışarıda bıraktıklarını ifşa etmeyi kendine dert edinmiş ve akademinin eksenini kaydırmaya gönül

vermiş sayısız araştırmacı, aktivist ve de aktivist-araştırmacı var. Feminist Duruş Kuramı (*Feminist Standpoint Theory*) öncülerinden Sandra Harding (1986, 1991, 2006); konumlu bilgi (*situated knowledge*) kavramı, insan merkezilik eleştirisi ve türler arası bir yoldaşlık kavrayışıyla bilinen Donna Haraway (1988, 1989); ulusöteciliği ve ırkı feminizm tartışmaları içine katarak daha kesişimsel bir analiz imkânı sunan Kum-Kum Bhavnani (2001) ya da toplumsal cinsiyet tahlillerini küreselleşme, yoksulluk ve yoksunluk süzgecinden geçiren Alison Jaggar’dan (1989, 2014, 2015) tutun da epistemik sorumluluğa işaret eden Lorraine Code’a (2020) ve duygu ve deneyimlerimizin yalnızca gündeliğin değil, bilimsel bilgi üretiminin de tam merkezinde olduğunu bize hatırlatarak feminizmin ömür boyu bir eylemlilik hâli olduğunu vurgulayan Sara Ahmed’e (2015, 2018b) kadar akademideki deneyimini sokağa, eve, toplu taşımaya götüren; oralardakini de akademiye getiren, evrensel kalıpları sorgulayan, sorgulatan, çok sesliliğin mümkün oluşunu ve her deneyimin biricik olduğunu bize gösteren saymakla isimlerini bitiremeyeceğimiz birçok kıymetli insan var. Ancak bu isimlerin kıymeti, isimlerinden kaynaklanmıyor. Kıymetleri yazdıkları, kavgaları ve öfkeleri ile derinden ilişkili. Bu isimlerin çoğu, yalnızca kendilerine katıldığımız noktalar sebebiyle değil, aynı zamanda başka imkânlar üzerine kafa yordurtmaları, soru sorma cüretini bulaştırmaları sebebiyle de bize ilham verdiler, veriyorlar. Bizi çelişkiye düşürdükleri, kendimizle ve başkalarıyla diyaloga götürdükleri, bize feminist (akademik) üretimin yalnızca makale, kitap, konferans ya da araştırma konusunu “kadın” yapmaktan ibaret olmadığını hatırlattıkları için bu kadar kıymetliler.

Onlardan feminist bilimin, sorulmamış soruları sorma cüretini bulmayı, etik ve politik sorumluluklarımızın her an farkında olmayı, hesap sormayı, hesap vermeyi, kimi zaman zorunlu bile olsa aktivizmi -öyle ya, bazen bazı şeyler bize dayatılır ve orada var olabilmek için istemesek de yorulsa da mücadele vermek zorunda bırakılırız-, can yakıcı konular çalışırken ardıl travmalarımızı konuşabilmeyi, bunları kişisel hassasiyetler olarak küçümseyip rafa kaldırmamayı öğrendik. Kitaplarda okuduğumuz, konferanslarda dinlediğimiz sayısız ismin yanı sıra, amfide yanı başımızda oturan ya da bir sosyal medya platformunda kısacık bir mesajla “Ben buradayım.” diyenlerden de çok şey öğrendik. Ancak en önemlisi kendi alanımızı

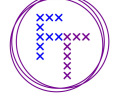
talep etme kudretini, bugün işgal ettiğimiz yere gelebilmemizi sağlayan o cesareti ve korkuyu, yalnızlığı ve kalabalığı, haklılığı ve isyanı, hüznü ve kahkahayı kendimizce yorumlamayı ve yaşamayı öğrendik. Bugün feminist pedagojiyi, feminist yöntembilimi ve araştırma yöntemlerini içerecek bir biçimde kavramamızda; birbirimizi güçlendirmeyi, yeri geldiğinde mola verme hakkını kullanmayı, öz-bakımı ve sevgiyi, birbirine kıymet vermeyi kapsayacak bir biçimde ele almamızda emeği, gözyaşı, kahkahası olan herkese selam olsun. Feminist pedagojiden yani birbirine kıymet vermekten anladığımız şey gözü kapalı bir şekilde bir diğerinin yaptığını övmek ya da “hocacım”cılık değil; aksine bir diğerinin yaptığını eleştirebildiğimiz, işlerini görünür kıldığımız, kolektif çalışmalar yürütebildiğimiz, kendi ayrıcalık ve kaynaklarımızı diğerlerine alan açmak için kullanabildiğimiz ve bunu yaparken de şeffaf olabildiğimiz bir hâl. Feminist pedagoji yalnızca kendi yazıp çizdiklerimize değil, içinde yer almayı seçtiğimiz gruptaki diğer araştırmacıların yaptıklarına dair de sorumluluk taşımayı, hesap sorabilir ve sorulabilir durumda olmayı gerektiriyor.

Bütün bu yazdıklarımızdan hareketle, feminist pedagojiyi eleştirel feminist teoriden beslenen, feminist etik ve ilkelerin sınıfa taşınması olarak özetleyen anlayışı bir adım ileriye götürerek, bunların yalnızca sınıfla, sahayla sınırlı kalmayıp hayata taşınması olarak görüyor ve öyle deneyimliyoruz. Tek bir feminizm yokken, feminist pedagoji üzerine yazmanın zorluğunun farkındayız. Hâl böyleyken, özellikle son 20 yıldır feminist pedagojinin ne olduğu üzerine yürütülen hararetli tartışmalara da şaşırılmamak gerekiyor. Maalesef alandaki açmazların, karşılaşılan güçlüklerin ve olası çözüm önerilerinin kendisine sıklıkla yer bulduğu bu zihin pratiklerinin ve deneyim aktarımlarının Türkçe yazılan literatüre fazla yansımadağı anlaşılıyor. Dil bilmenin sınıfsal bir ayrıcalık olma ihtimalinden hareketle feminist pedagojiyle ilgili yürütülen tartışmalara dair küçük de olsa bir özet yapmak istiyoruz. Bu metnin okurlarının feminizme ve feminist aktivizme dair yürütülen tartışmalara, deneyim paylaşımlarına aşina olduğunu düşünüyor, bu sebeple feminist pedagoji teriminin bizce daha az bilinen pedagoji kısmına odaklanalım istiyoruz.

Pedagoji denildiğinde sizin de aklınıza ders planları, okuma listeleri, ders çıktıları ve değerlendirme kriterleri geliyorsa üzülmeyin, yalnız değilsiniz. Her ne kadar pedagoji kelime anlamı olarak eğitim bilimi demek olsa da basit bir Google araması, pedagojinin “doğru çocuk yetiştirmeye açılan altın kapı” muamelesi gördüğünü göstermeye yetiyor. Hâl böyleyken de pedagojinin ne olduğuna dair kafa karışıklığı devam ediyor. Crabtree, Sapp ve Licona (2009), pedagojinin bu muğlak tanımının onun politik uzamının gözden kaçmasına neden olduğunu söylerken ne kadar da haklı. Oysa pedagoji, bilgi ve bilgi üretiminin sosyopolitik karakterini, öğrenme ve öğretme süreçlerinin, kurumların hiyerarşik ve baskıcı yapısını eleştirel bir gözle okumayı, görünenin ardındaki çok katmanlı güç ilişkilerini hesaba katmayı da içeren bir şemsiye kavram olarak düşünülebilir.

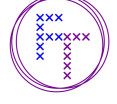
Mayberry ve Rees (2009), genel hatlarıyla feminist pedagojiyi, akademik söylemi marjinalleştirilen öğrencilerin sesini ve deneyimlerini içerecek şekilde dönüştürecek, dahası tüm öğrencilerin sosyal adalet ve toplumsal değişim için gerekli eleştirel eğitimi alabilecekleri teorik ve metodolojik pratikler bütünü olarak ele alıyor. Crabtree, Sapp ve Licona (2009) ise biraz daha teknik bir yerden pedagojinin genel kabul gören üç bileşeni olduğunu söylüyor: çalışma planı ve/veya öğretilecek/aktarılacak içerik; öğretme yöntem ve tekniklerini de içeren bir öğrenme içeriği ve nihayet öğrenci performansını değerlendirmeye yönelik kriter ve kıstaslar, yöntem ve pratikler. Bu bağlamda bir ders nasıl verilir (ya da bir araştırma nasıl yürütülür) sorusunu sormak, öğrencilerin/katılımcıların talep ve ihtiyaçlarını henüz sınıfa dahi girmeden önce gözetmek, onlar adına konuşmadan onların da müdahil olabilecekleri bir deneyellikle yaklaşmak gerekiyor. Neoliberal akademik düzen içerisinde bunu gerçekleştirmenin, hele ki istediğimiz şekilde gerçekleştirmenin çok zor olduğunun farkındayız. Ancak deneyellik, birlikte ve birbirinden öğrenme edimleri, en önemlisi buna gönüllü olmak burada devreye giriyor. Mayberry ve Rees (2009), kendi deneyimlerini ele aldıkları makalelerinde rekabetçi olmayan, herkesin sesini duyurabilmesini önceleyen kolektif bilgi üretimi ve öğrencilerin, özellikle sistemin marjinalleştirdiği öğrencilerin güçlendirilerek ekolojik, toplumsal ve siyasal konularda aksiyon almasını sağlayacak dönüştürücü bir ders planı hazırlamanın başat hedefleri olduğunu belirtiyorlar.

Bu metnin okurları arasında kaç kişinin daha önce ders verdiğini ya da vermekte olduğunu, kaç kişinin bu türden ders izlenceleri hazırladığını bilmiyoruz. Ders planı hazırlamak ve ders anlatmak da dahil olmak üzere kendi “öğrencilik” deneyimimizden bildiğimiz bir şey varsa o da bunun yazıldığı kadar kolay olmadığı. Berlin Humboldt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde verdiğim (Tebessüm) görsel sosyoloji dersi bu zorluğu iliklerime dek hissettiğim ilk yer olmuştu.⁶ Eğitim sisteminin zorunlu kıldığı şekilde, öğrencilerle/katılımcılarla hiçbir temas gerçekleştirilmeksizin, bir dersin A’dan Z’ye bütün içeriğini, çıktılarını, amacını, okuma listesini önceden ilan etmek zorunda kalmış, henüz sınıf ortamına adım dahi atmamışken “ders veren” ve “ders verilen” arasında kurulan bu derin ikiliğin bir öğrenim dönemi boyunca ne tür sıkıntılara yol açabileceğini düşündükçe panik olmuşum. Deyim yerindeyse maça 1-0 yenik olarak, feminist pedagojinin imkânı üzerine kafamda büyük soru işaretlerinin yarattığı stresle başlamışım. Tanışma dersinde feminist pedagojinin temel referans noktam olduğunu söylediğimde⁷ dersi seçen öğrencilerin kuşku dolu bakışlarının beni ne kadar tedirgin ettiğini, bilgi birikimim ve deneyimlerime dair şüpheye düştüğümü ve milisaniyeler içerisinde kendime güvenimi yitirişimi bugün gibi hatırlıyorum. Dersin adında feminizm ya da cinsiyet çalışmaları gibi bir ibarenin olmaması, dahası dersin kadın çalışmaları ya da toplumsal cinsiyet çalışmaları gibi bir bölümde değil de sosyal bilimlerin altında açılmış olması ve benim okullu bir siyaset bilimci olmam sınıftaki herkesin kafasını fazlasıyla kurcalamış gibi görünüyordu. Almanca bilmeyen, eğitimini Türkiye’de almış, Anadolu lisesi eğitiminde öğrendiği İngilizceye zerre güveni olmayan göçmen bir kadın olarak deneyim ve bilgi birikimimin geçersiz kılındığını hissetmenin beni nasıl yaraladığını

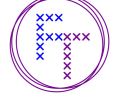
⁶ 2012-2013 yılları arasında iki farklı açık öğretim dershanesinde siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler, sosyoloji, adalet meslek yüksek okulu, maliye, iktisat bölümlerinin dersleri başta olmak üzere pek çok ders vermiş olmama rağmen, dersane sisteminin büyük bir emek sömürüsüne dayanması ve güvencesiz çalışma koşulları sebebiyle feminist pedagojiyi sınıfa taşımaya aklıma dahi getirmemişim. Her ne kadar o dönemde benim pedagojiden anladığım şey de ders izlencelerinin ötesine geçemese de, öğrencilerle kurduğum ilişkinin eşitlikçi, farkında olmadan da olsa ders anlatma biçimimin de kapsayıcı ve dayanışmacı olduğunu belirtebilirim.

⁷ Sınıf ortamındaki ilk fiziksel temasımız öncesinde, henüz ders seçimleri başlamamışken dersin yönteminin feminist pedagoji olacağına ve feminist pedagojiden ne anladığıma dair bir not eklemişim. Aslen bana ait olmayan bu notu, Barış İçin Akademisyenler’in *Bu Suça Ortak Olmayacağız* başlıklı barış bildirisine imza attıkları için çalıştıkları kurumlardan atılan ve sonrasında KHK ile ihraç edilen, yine Almanya’da başka bir üniversitede kolektif verdikleri ders için hazırlamış bir kadın arkadaşımından almışım. Daha sonra verdiğim Feminist Metodoloji ve Araştırma Yöntemleri dersi için bu notu yorumladım ve yeni eklerle kullanmaya devam ettim.

çok iyi anımsıyorum. Hatta anımsamaktan ziyade bunu her gün deneyimliyorum. Sınıfta, sokakta, toplu taşımada olmam durumu pek değiştirmiyor. Tam da bu sebeple kendimi ve dersi nerede konumlandığımı anlatmaya başlamanın en iyi yol olduğuna kanaat getirdim. Bu deneyimin ne kadar ürkütücü olabileceğini öngördüğümü ama birlikte yol almamızın, zor olsa da bazı şeylere birlikte karar vermemizin neden daha yerinde olabileceğini düşündüğümü anlattıkça dersin katılımcılarının da benzer kaygıları dile getirmesi havanın giderek yumuşamasına vesile oldu. Dönem boyunca birbirimizin deneyimlerinden bolca öğrendik, birbirimizi bolca eleştirdik ve deneme-yanılma usulüyle hangi öğrenme biçimlerinin hayatlarımıza dokunabildiği üzerine konuştuk. Zaman zaman dersin “asıl içeriği”ne dair bir şey öğrenemediğini, beklentilerinin karşılanmadığını dile getiren öğrenciler de oldu elbette. Sorular sordukça aslında bu beklentilerin akademinin ve bilgi üretme süreçlerinin hiyerarşik, çizgisel ve eril gelenekleriyle ne kadar bağlantılı olduğu üzerine düşünme, tartışma fırsatımız da oldu. Birbiriyle alakasız gibi görünen kavramların, teori ve pratiklerin öylesine havada asılı duran şeyler olmadığını görmek, ilişkiselliği ortaya çıkarmak için önemli bir fırsattı aslında bu “hayal kırıklığı”. O sınıfta olan neredeyse herkes için kimi zaman korkutucu olsa da fazlasıyla dönüştürücü bir deneyimdi.

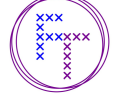
(Pınar) Ben de benzer bir şekilde yüksek lisans eğitimi aldığım bölümünde geleneksel teoriler, tartışmalar ve kavramlar etrafında dönen bir eğitim sonrasında gördüklerim ve tecrübe edindiklerimle beraber içimdeki öfkeyi büyütüp çıktığım saha yolculuğunun nereye varabileceğini hiç düşünmemiştim. Lisans ve yüksek lisansımı siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanında tamamlamıştım ve doktora da çok başka konular çalışıyordum. Ancak akademide çalışma tecrübemin üzerine bir de gözlemlerim ve Ceren Damar’ın öldürülmesi eklenince şansa yaşadığımı hissettiğim bir döneme girmiş gibiydim. Sınav gözetmenliği görevlerimizde kopya yakaladığımız için “Sen görürsün.” diye sallanan öğrenci parmaklarını ve bunun gibi hatırladıkça canımı çok fazla yakan pek çok şeyi bir şeye dönüştürmek zorundaydım. Yolda öğrendim. Kendi kendime öğrendim. Twitter üzerinden akademide kadın olma deneyimlerini çalışmak istediğimi ve bunun için katılımcıya ihtiyacım olduğunu yazdım.

Şimdi durup baktığım yerden bu çağrının kapsayıcı bir çağrı olmayabileceğini görüyorum. Ancak dediğim gibi, yolda öğrendim.

Saha çalışmasını İstanbul ve Ankara’da gerçekleştirdim ve onlarca kadınla görüştim. Bazı görüşmelerde daha ben soru sormadan şiddet pratiği paylaşımı yapıyorduk. Bazı görüşmelerde ise katılımcının bazı yanıtları verirken kendi kendine bir noktaya vardığını hissediyordum. Bazı görüşmeler beni çok zorladı. Örneğin Ankara’da yaptığım görüşmelerin pek çoğu dış mekânlarda ya da üniversitelerdeki odalarda gerçekleşirken sadece bir tanesi bir kadının evindeydi. Bana görüşmeyi evde yapmak istediğini çünkü bu şekilde kendisini daha rahat ifade edebileceğini söylemişti ve ben de seve seve kabul etmiştim. O zamana kadar ortalama 10 görüşme yapmıştım ve en uzununu 45 dakika sürmüştü. Bu sefer ise iki saate yakın bir görüşme yaptık. Bazen kendisini rahat ifade etsin diye ses kaydını kapattım. Bazen sadece sustum. Bazen sadece dinledim. Anlattıkları sanki anlatılabilecek her şeyin bir heybede toplanmış hâli gibiydi. Ancak bu görüşmenin en güzel yanı ve benim için araştırmada bir dönüm noktası olarak gördüğüm yan umudunu ve mücadele edişini asla yitirmemesiydi. Her bir görüşme bana bambaşka şeyler öğretti ve hiç yürümediğim yolların kapılarını açtı. Hikâyelerin ve kişilerin çeşitliliği ile benim akademiye görme biçimim birleşince ortaya koskoca bir araştırma çıktı ve ben yazma sürecine girdim. Bu süreçte çalışmanın hazırlık aşamasında yazdığım yazıları okuyan ve buradan cesaret alarak yaşadığı şiddeti şikâyet ettiğini, bir şey olacağına inanmasa da resmi bir süreç yürütmenin kendisini ne kadar iyi hissettirdiğini söyleyen onlarca mesaj aldım. Bu mesajlar ve benzer diyaloglar sayesinde anladım ki aslında araştırma benim hiç düşünmediğim ve beklemediğim bir noktaya evriliyordu.⁸

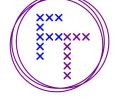
⁸ Çalışmaya başlarken hemen her araştırmacının aşına olduğu “acaba bu orijinal bir fikir mi?”, “acaba becerebilecek miyim?”, “ben burada ne yapıyorum” gibi kaygılarının özgüvensizliğimden kaynaklandığını bu süreç sayesinde anladım. Ancak bu özgüvensizlik sadece benden kaynaklanmıyordu. Başaramamayı, yapamamayı, birileri olmadan bu yolda tek başına yürümek için çok zayıf olduğumu, akademiye var olmak istiyorsam bazılarının üzerinde oturduğu kitapları henüz okumadığımı öğrenmiştim. Bunları bana kafama vura vura öğretmişlerdi. Ancak başaramamak, yapamamak, tek başına yürümeyi seçmek ya da beraber yürüyebilmek

İstanbul'da yaptığım bir görüşmede katılımcılardan birisi bana farklı çiçek ve baharatların olduğu ufak bir bez torba getirmiş, verirken de böyle bir konuyu çalışmanın benim için yıpratıcı olabileceğini bu yüzden çiçek kokusunun beni sakinleştirebileceğini söylemişti. Bu bez torbayı masamda tutarım. Kokusu geçse bile bana çok güzel hisler hatırlatan bir hediye ve bunun ötesinde kendime dair bazı sorular sormamı sağladı. Bir yerlerde birileri ile aynı yolda yürümek için, diğer bir deyişle kendimi kabul ettirmek için hep çok çalışmam gerektiğini düşünmüştümdür. Hep daha fazlasını okumalıyım, daha iyisini bilmeliyim, hangi konu olursa olsun bilmezsem düşerim, diye düşündüm. Elbette bu benim karakterimle ve hayat hikâyem ile de ilişkili ancak böyle hissetmemin tek sorumlusunun ben olmadığının da farkındayım. Neoliberalizm yapılan herhangi bir hatanın, yanlışın ve eksikliğin kişinin suçu olduğunu bize zaman içinde öğretti ve öğretmeye devam ediyor. Kişinin kendini görme biçimiyle sürekli oynayan ve son derece yaralayıcı bir sistem ve bu sistemin üniversiteleri de tabii ki aynı biçimde örseleyici ve anti-feminist politikalarla yönetiliyor. Saha tecrübemi anlatırken aslında sistemin içinde ona tehdit olabilecek bir iş yaptığım için artık kendimle gurur duyuyorum, “aferin bana” diyebiliyorum.

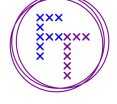
Öte yandan tabii ki saha süreci tümüyle iyileştirici değildi. Yaralayıcı pek çok yanı da oldu. Araştırmayı planlarken “Akademide kadın olma tecrübesinin ne önemli yanı var ki.” cümlesini kuran kişilerle aynı havayı paylaşmak zorunda kalmak ve bu cümlenin sonundaki küçümseyici “ki” ifadesinin bünyemde yarattığı sevimsiz hissin yanında, bir de şiddet faili olduğunu gizlemek adına büyük övgüler kullanarak bu konuda yazmış olduğum saha yazılarını paylaştığını bildiğim kişileri gördüğümde çok büyük bir öfke hissettim. Araştırma metninin “akademik” bir dergide yayınlanması sürecinde yaşadıklarım bu öfkeyi pekiştirdi. Hakemlerin anonim oluşlarının ardına sığınarak yaptıkları yapıcı olmanın çok gerisinde olan “Ben böyle saçma sapan kavram görmedim.” gibi notları gördükten sonra bir süre kendimi ve kullandığım

de normaldi. Kitapların üzerine oturmak kadar anlamsız bir tarifi olmadığını ise zaman içinde öğrendim. Zira bilmeyen kişi bastırmak, bilmek istediğini bilen ötekiyi de yok etmek istiyordu. Tüm bu duygu ve düşüncelerimin benden değil de akademinin bizi “yontma” ve “yola getirme” araçlarından kaynaklandığını anlamak için ise Tebessüm ile yollarımızın kesişmesi gerekti. Benzer tecrübeleri farklı coğrafyalarda ve zaman dilimlerinde yaşıyorduk. Fiziken de ruhen de benzer sonuçları tecrübe ediyorduk.

kavramları kullanma şeklimi sorguladım. Sonuçta sahayı yaparken de metni yazarken de “sadece” bir doktora öğrencisiydim ve neyi ne kadar bilebilirdim ki! Zaman içinde kendimi hırpalarcasına girdiğim bu mahkemeden kendimi çıkardım. Çünkü yazdıklarımı alternatif yayınlarda ya da yurtdışındaki platformlarda, üniversitelerde, kurumlarda paylaşabiliyordum. İnsanlara iyi geliyordu. Üzerine tartışılıyordu. Kısacası bir karşılığı vardı. Türkiye akademisini rahatsız eden bir yanı vardı. Bu rahatsızlığın temelinde yatan ise alternatifin üzerinde bir hegemonya kurmak ile ilişkiliydi. Diğer bir deyişle, var olan politikayı eleştiren, akademide eleştirel baktığımı iddia eden ve bunun üzerinden kendini var eden akademisyenler için akademik hiyerarşi kendilerini var ettikleri bir alandı. Ancak ne hikmetse bir doktora ya da yüksek lisans öğrencisi çıkıp heyecanla konusunu anlatmaya kalksa “onu şimdi çalışma, sonra çalışırsın” diyen alanında “saygın” hocaların birkaç ay sonra tam da aynı konuda sayfa sayfa makale yazdığını görmek mümkündü. Günün sonunda söz konusu saha çalışmasından ürettiğim makalenin tamamının Türkiye’deki hiçbir platformda/dergide basılmaması bana çok büyük cesaret verdi, bu sahanın hiç bitmeyeceğini ve bir araştırma olmanın ötesinde feminist bir aktivizm pratiği olduğunu gösterdi. Tam olarak bu sebeple, bu yazının yazarları olarak, akademinin eril ve patriyarkal karakterine feminist müdahale ne kadar gerekli(diy)se, feminist pedagojinin temelini oluşturan kolektif öğrenme ve bilgi üretim sürecinin de o kadar gerekli olduğuna inanıyoruz.

Ne benim (Tebessüm) ders verme deneyimimin ve bu süreçte heybeme kattıklarımın ne de benim (Pınar) sahadaki deneyimlerimin tekil örnekler olmadığını bu alanda yazarlar sayesinde gayet iyi biliyoruz. Örneğin A. Luke ve Luke, okul gibi öğrenme mekânlarının sosyal düzenin tesis edildiği, yeniden üretildiği ve somutlaştırıldığı yerler olduğunu söylüyor ve tıpkı feminizm gibi pedagojinin de toplumsal hiyerarşi, ideoloji ve siyasetle ne kadar iç içe olduğuna işaret ediyor (akt. Crabtree, Sapp ve Licon, 2009). Brenda Weber (2010) ise neoliberal sistem içerisinde feminizmin ne anlama geldiği üzerinde durarak feminist pedagojinin iki temel prensip üzerine kurulu olduğunu ifade ediyor. Bunlardan ilki feminizmin gerekliliği ve sürekliliğine olan vurgu. Feminizmin güç, otorite ve bilme biçimlerinin patriyarkal yapısına karşı sürekli bir müdahale olduğunu ifade eden Weber (2010), feminist pratiklerin farklı seslere

yer açmaya çalışan çoğu kez dağınık, karmaşık ve çekişmeli bir alan olması sebebiyle, neoliberal sistemin arzu ettiği piyasaya endeksli doğrusal, hızlı ve efektif olanın tam zıddı olduğunu söylüyor. Beyaz, orta sınıf, popüler medyayla körüklenen tüketime endeksli, kendisini bir yandan feminizm olarak tanıtırken içten içe feminizmin anti-tezi olan bu hâli postfeminizm olarak adlandırıyor. Tam da bu noktada Emniyet Genel Müdürlüğü'nden gelen dolandırıcılık karşıtı sms'leri hatırlatmakta fayda var: Kendisini feminist olarak tanıtarak sizden saygınlık isteyenlere aldanmayınız! Eminiz zaman zaman çok “radikal” olmakla eleştirilmiş, “Senin gibiler yüzünden kendime feminist demiyorum.” ya da “Senin gibiler yüzünden ben feministlerden çok korkuyorum.” minvalinde laflar işitmişsinizdir (henüz işitmediyseniz panikleme, eli kulağındadır). Gelin alt metni hep birlikte okuyalım: Ben aslında eleştirilmek istemiyorum ve işime geleni işime geldiği müddetçe yapmak, sorumluluk almamak istiyorum. Sorumluluğum hatırlatıldığında ise kabahati davranışlarımda aramak yerine feminizmi ve feminist pratikleri suçluyorum. Onunla da yetinemezsem ya da işe yaramazsa o zaman doğrudan bana bu eleştirileri yönelten feministi gerek sosyal medya aracılığıyla gerekse uluslararası prestijli hakemli dergilere yazdığım şikâyet mektubu kıvamındaki makalelerimle yerme yöntemine başvuruyorum.⁹ Sürekli bizden bir nevi “güleryüzlü feminizm” talep eden bu anlayıştan, feminizme içi boşaltılmış eylemsel oluşundan arındırılmış bir etiket, hatta her şeye geçit veren bir vize muamelesi yapılmasından çok sıkıldık. Feminist pedagojinin, feminist eleştirel düşünce ve gündelik yaşam pratikleriyle iç içe oluşunu

⁹ Bu kısımları kişisel deneyimlerimizden ya da kamuoyunda yaygın olarak bilinen çeşitli vakalardan hareketle yazdık. Aslında çeşitli kişilerin isimlerini zikretmiştik ancak sonra çıkardık. Çünkü şiddet ve ayrımcılığın fikir tartışması kılıfına büründürülmesini istemiyoruz. İsim vermenin muhtemel etkilerinden biri bu olabilirdi. Ancak bu, yaşananları münferit vakalar ya da birkaç kişinin problemleri davranışları olarak gördüğümüz anlamına gelmiyor. Yaşananların feminist mücadeleye, ataerkilliğin failine ve akademi-siyaset ilişkisine dair fikri ayrılıklarına dayanan bir yanı muhakkak ki var. Ancak bahis konusu ayrılıklara hakkıyla değinemeyeceğimiz bu metinde, söz konusu tartışmalara bundan fazla yer ayırmak istemedik. Çünkü isim zikretmenin metinde söylenen diğer şeyleri duyulmaz hâle getirme ihtimali var. Nitelikli cinsel saldırı suçundan ceza alanları savunmak, trans-dışlayıcı söz ve eylemlerle ayrımcılık yapmak, manipülasyon, yalan biçimindeki ayrımcılık, şiddet ve işbirliği akademideki birkaç feministe özgü değil. Maalesef istisna sayılamayacak kadar çoklar ve her yerdeler. Benzer ayrımcı pratikler İngiltere ve Amerika'daki üniversitelerde, entelektüel camialarda da sıklıkla karşımıza çıkıyor. Bu örnekler bir yandan muhafazakarlığın ve konformizmin iç içe olduğunu gösterirken, diğer yandan da aslında akademinin dört elle sarılmaya çalıştığı geleneksel yapısının sarsıldığını ve eşitlenme talebinin göz ardı edilemeyecek kadar kıymetli olduğunu gösteriyor.

yalnızca karşımızdakilere ve/ya yanımızdakilere değil, kendimize de sık sık hatırlatmamız gerektiği noktasındaki ısrarımız bundan. Öğrenme mekânlarının hiyerarşiyi ve otoriteyi pekiştiren tasarımlarının farkında olan, bunu dönüştürmek için imkânlar arayan ve bu arayışta öğrencileri yalnızca anonim ve pasif katılımcılar (Weber, 2010) olarak görmek yerine onları eşit özneler olarak müdahil etmenin peşinde olan bir pedagojik anlayışı benimsiyoruz. Feminizmin bir yaşam biçimi olduğunu bildiğimiz gibi, neoliberal üniversite anlayışının dayattığı güvencesiz çalışma koşulları, uzun mesailer, idari işler, Bologna Süreci'yle güçlenen her şeyi önden bilmeyi isteyen, ders içeriklerini, çıktılarını, okuma listelerini şablonlara indirgeyen, pazarlanabilen ve para getiren neoliberal bir değer olmanın ötesinde kapsayıcılık, çeşitlilik ve çok seslilikle ilgilenmeyen şekilselciliğe karşı kendimize, yani kendi eylemliliğimize ve öznelliğimize dönmemiz, bize iyi gelen şeyleri yapmamız gerektiğini biliyoruz.¹⁰ Böylesine vulgar bir yapısal şiddet karşısında öz-bakım ve öz-sevginin olmazsa olmazlığını hücrelerimizde hissediyoruz. Ellerimizi kirletmeyi bildiğimiz kadar birbirimize dokunmaya ihtiyacımız olduğunu da biliyoruz. Feministlerin de “hata yapma” hakkı, zayıflıkları, açmazları olduğunu biliyoruz. Bu sebeple feminist bir pedagojinin güçlü yanlarımıza odaklanarak daha güvenilir (birbirinden) öğrenme alanları yaratması gerektiğini düşündüğümüz kadar, zayıflıklarımızı kabul ederek yola koyulmak gerektiğini, hatalarımızı kabul ederek bizim de öğrenme sürecinin bir parçası olduğumuzu düşünüyoruz.

Böylelikle üzerinde oydaşılmamış bir kavram olarak feminist pedagojiyi, ne anlama geldiği, sorduğu sorular, sağladığı imkânlar ve kapattığı kapılar ile düşünmek bize alan açar. Açılan bu alan dönüştürücü olduğu kadar da özgürleştiricidir. Çünkü feminist pedagojiyi tek

¹⁰ Neoliberal piyasa düzeninin hâkim olduğu, “yayınla ya da yok ol” şiarı ile bir bakıma akademik-fordist üretim biçimlerini dayatan akademik yapıları yapısöküme uğratmaya çalışan, kolektif öğrenme ve bilgi üretme biçimlerini merkeze koyan, kısıp alan son teslim tarihleri yerine, düşünmek ve çalışmak için gerekli zamanın talep edildiği ve tanındığı, hem araştırmanın kendisine hem de araştırmacının ihtiyaçlarını dikkate alarak tabir-i caizse sindire sindire bilim yapan, yapmak isteyen bir anlayışın taraftarlarının sayısının her geçen gün arttığını görüyoruz. Bu bağlamda feminist pedagojinin bizim gibi (Pınar ve Tebessüm) pek çok feminist araştırmacı için hayatî önem taşıyan öz-bakım, öz-sevgi ve dayanışma pratiklerinin *Yavaş Akademi* ya da *Yavaş Bilim* ismi etrafında kümelenen bu anlayışla ortaklaştığını ifade etmek mümkün. Farklı ülkelerde *Yavaş Akademi* anlayışını benimseyen pek çok grup var. Örnek teşkil etmesi bakımından Berlin merkezli *Slow Science Academy*'nin manifestosuna buradan ulaşılabilir.

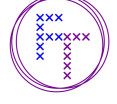
başına formel eğitim-öğretimle ilintili bir konsept olarak düşünmemize engel olur. Feminist pedagoji neyi nasıl öğrettiğimiz, araştırma ve öğretme yöntemleri, bilgi üretiminin politikası, elde edilen çıktılar, performans değerlendirmeleri gibi konuların ötesinde bir konumda. Kapsayıcı, kesişimsel, her an dönüşen ve dönüştüren akışkan bir deneyim, duygu ve düşünceler ağı olarak bildiklerimizi yeniden tahayyül etmemize yarıyor. Dolayısıyla feminist pedagoji kadın çalışmaları, toplumsal cinsiyet çalışmaları ve bu başlık altında değerlendirilebilecek alanlarda ders verirken çantadan çıkarıp yanımıza alacağımız sihirli bir değnek değil. Nasıl ki pek çoğumuz feminist yöntemi artık yalnızca ezilen, bastırılan, susturulmaya çalışılan kadınların tarihini, deneyimlerini, duygu ve düşüncelerini kadınlara anlatmak olarak değil de; görünenin ardındaki güç dinamiklerini, hiyerarşileri, ezme ve sömürme mekanizmalarını ifşa etmek, kesişimsel bir anlayışla bilim camialarının ilgisine mazhar olamayanların sesine ses katmak, deneyimlerini görünür kılarak bilgisini üretmek olarak düşünüyorsak, feminist pedagoji de benzer bir yerde duruyor bizim için.

Soru sormak ne anlama geliyor? Neden soru soruyoruz? Kim olarak soru soruyoruz? Sorularımızı nasıl oluşturuyoruz? Neleri sorabiliyoruz da neleri soramıyoruz? Tüm bu merakı anlayıp yorumlarken taktığımız gözlük, kendi tecrübelerimiz doğrultusunda edindiğimiz feminist duruş ve buradan kurduğumuz bir algılayış biçimi olarak düşünülebilir feminist pedagoji. Soru sormanın bile kimi zaman bir cesaret gösterme şekli olmasından çok rahatsızız. Akademi içerisindeki tecrübelerimize baktığımız zaman hangi konuyu ne kadar çalışacağımızın sorgulandığı, kim olduğumuzun göz ardı edildiği ve “histerik” olmakla suçlandığımız çok fazla an oldu. Buradaki biz öznesinin kendi halinde iki kadından çok daha fazlası olduğunu hepimiz biliyoruz. Peki kimin deneyimi “daha” fazla konuşmaya ve konuşulmaya değer görülüyor? Nasıl tek bir feminizm ya da tek bir şiddet biçimi yoksa tek bir akademi de yok. Bununla ilişkili olarak da bilgi üretiminin tek bir biçimi yok ve bu lineer bir süreç değil. Araştırmacının bulunduğu bir konum var ve tartıştığı konu ile ilişkili bir biçimde bu konum da değişip dönüşüyor. Biz bu yazıda yerleşmiş tüm akademik “olma” hallerine bir itiraz sunuyoruz: İşte bu bizim hikâyemiz.

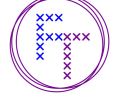
Feminist pedagojiye dair yazılan çizilen pek çok şey, deyim yerindeyse dev bir literatür var ve literatürün derdi aslında çok benzer: özgürleşme, güvende olma, kendiliğimizi kurarken bizi kendimizden şüphe ettirmeyecek bir sosyal çevre. Yani toparlayacak olursak güvende olmak. Örneğin Webb, Allen ve Walker bu konuda yaptıkları bir çalışmada feminist pedagojiyi altı temel prensip üzerinden kurar ve bunların “öğrenci-hoca ilişkisinin yeniden düzenlenmesi, güçlenme, topluluk kurma, bir bilme biçimi olarak bireyin öncelendirilerek ayrıcalıklarla donatılması, kişisel tecrübelerin çeşitliliğine saygı duymak, geleneksel bakışla çatışmak” olduğunu söyler (2002: 67-72). Bununla benzer bir biçimde İlkur Meşe de feminist pedagojiyi anlatırken bunun bir özgürleşme pedagojisi olduğu üzerinde durarak hedefinin de “özellikle bastırılmış sesi özgürleştirmek” olduğunu ileri sürer (2018: 67-78). Buradan hareketle biz ise feminist pedagojiyi aynı zamanda kendimize daha güvenilir (*safer spaces*) alanlar açma potansiyeli olarak görüyoruz. Bir alanın daha güvenilir hâle getirilmesi ya da sıfırdan inşa edilmesiyle kastettiğimiz, tamamen şiddetten arınmış bir ideal düzen değil. (Daha) güvenilir alandan anladığımız şey: Her birimizin her an bir şiddet ya da taciz ediminin faili olabileceğini kabul etmeyi, şiddeti konuşulamaz bir tabuya çevirmeden -ki zaten fail olabilmeliğimizi kabul ederek bu tabuyu kırmaya başlıyoruz- şiddet ve taciz vuku bulduğunda kendimizle, çevremizdekilerle yüzleşmeyi, şiddetin adını koyabilmeyi ve maruz bırakılanların görüş ve taleplerini dikkate alarak onarıcı ve sağaltıcı bir süreç ve mekanizmaların işletilebilir olmasını içeriyor.

Şiddeti tabu olmaktan çıkarmak sürekli maruz bırakıldığımız şiddet döngülerini kırma potansiyelini taşıyor. Bir çoğumuz şiddet dışarıdan, tanımadığımız failerden geldiğinde aksiyon almakta zorluk çekmezken, sevdiğimiz, tanıdığımız, yoldaş bellediğimiz veya çalışmalarını büyük bir hayranlıkla takip ettiğimiz insanlardan geldiğinde zorlanabiliyor. Bu zorlanmanın pek çok sebebi olabilir: Sevdiğimiz için kalbimiz kırılmıştır; maruz bırakılanı sevmiyor ya da anlayamıyoruz, çok iyi tanıdığımızı düşündüğümüz birinden geldiği için şaşırılmış, inanmamışızdır ya da grup dinamikleri söz konusudur. Her an baskı ve ayrımcılığa maruz bırakılan bir grubun ya da topluluğun bir bileşeniysek, grubun menfaatlerini korumamız gerektiğini düşünüyor ve bu sebeple “bu meseleyi dışarıya sızdırmamanın gerekliliği”ne

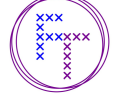
inamıyor olabiliriz. Bu “işin” dışarıya sızmasının grubu daha büyük bir hedef haline getireceğini düşünüyor olabiliriz. Ya da kendimizi/dostlarımızı “şiddet mağduru” olarak düşünmek zorumuza gidiyor olabilir. İşte feminist pedagoji tam da burada devreye giriyor. Sebebi her ne olursa olsun “milli birlik ve beraberliğe en çok ihtiyaç duyduğumuz şu günlerde” dışarıya güçlü görünme arzusunun ve/ya grubun menfaatlerini koruma isteğinin, içerideki şiddet pratiklerinin üzerini örtmediği, örtmesine izin vermediğimiz, maruz bırakılanları ve müttefiklerini sessizleştirmediklerimiz hem kendimizin hem de karşıımızdakilerin ihtiyaç ve taleplerini dinleyebildiğimiz bir kolektivite düşünmemizi mümkün kılıyor.

Feminist pedagojiyi feminist bilme biçimleri ve araçlarını da içerecek şekilde bir var olma, güçlenme ve dayanışma felsefesi olarak pratik ediyoruz. Hâl böyleyken disiplinimiz ne olursa olsun feminist sorgulama, anlatma, paylaşma, talep etme, hesap sorma ve hesap verme biçimlerini önceleyen, katılımcı, farklı sesleri duyma ve bunları yansıtmaya zeminine dayanan, belirli fakat katı olmayan prensipler, stratejiler, çözüm önerileri sunabilen, karşılıklı güçlenmeye ve birbirini gözetmeye dayalı parçalı bir bütün olarak ele alıyoruz. Feminist pedagojiyi, ayrıcalıklarımızı kenara koymaya ve eşitlenmeye gönüllü olduğumuz, şiddetin her an vuku bulabileceğini akılda tutarak güvenilir alanlar yaratma arzusunun elden bırakılmayan bir duruş olarak düşünmek bize iyi geliyor. Literatürde giderek artan bir neyi neden öğretiyoruz, nasıl öğretiyoruz tartışması var. Öğrettiklerimizin toplumsal ve bireysel çıktılarıyla ne kadar ilgileniyoruz? Bunları takip edebiliyor muyuz? Okuma planı ve ders izleklerimizin kadınların yaşamlarına ve deneyimlerine odaklı olması, öğrencilerimizi insan ve birey olarak görmek, derste işittiklerinin kendi hayatlarındaki karşılığını sorgulamak üzere onlarla diyalog kurmak ve onlardan öğrenebileceklerimiz olduğunu kabul etmek, öğrencilerin kişisel gelişimlerinin, entelektüel gelişimlerine eşlik etmesini arzu etmek, özellikle belli biçimlerde ezilen veya baskıya maruz bırakılan öğrencilerimizi gözetmek ve onların ihtiyaçlarını gözetmek ders planlarına sıkıştırılabilir mi? Burada bir ders izlencesinin hangi metni ne kadar oku(tu)rsak kaç puan getireceğini anlatan birkaç sayfadan oluşmadığının altını özellikle çizmek ve metinlerin ne kadar güçlü bir feminist mücadele aracı olduğunu ve feminist pedagojinin çok önemli bir parçası olduğunu vurgulamak istiyoruz.

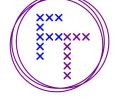
Tam da burada Şu soruları sormak istiyoruz: Bir metni nasıl yazarsınız? Bir araştırmayı nasıl yaparsınız? Bu araştırmayı yaparken kendinizi nereye koyarsınız? Peki, kendinizi bir yere koyarken araştırmanın sizin durduğunuz yeri değiştirebileceğini hiÇ dŐŐündünüz mü? Bu sorular hakkında hem bireysel olarak çokça dŐŐünüp kavga verdik hem de birbirimizle konuştuk. Akademinin yalnızca üniversitelerden, insanlardan, öğrencilerden, kitaplardan ve araştırmalardan ibaret olmadığını biliyorduk. Akademi, aynı zamanda bir ilişkiler ağında olma ya da ol(a)mama hâliydi. Yaptığımız işlerde ve yazdığımız yazılarda bu işleri bir kalıba sokamıyorduk ya da biz o kalıpların harcı değildik. Akademi hakkında yazılan metinleri, akademik feminizm ve feminist yöntem üzerine yapılan araştırmaları okuduk. Notlar aldık, üzerine fikirler geliştirdik ama bir türlü “Bu çalışmada temelde Şu kadar bölüm olacaktır ve Şu konu anlatılacaktır.” gibi kalıplara giremedik zira biz vardık. Akademinin içine yerleşmiş ilişki ağları, bize zaten bir araştırmacı olarak geçerliğimizi sorgulatıyorken yaptığımız işlerin sonucunda çıkan metinlerdeki edilgen cümlelerle derdimiz vardı ve feminist yöntem üzerinde çok dŐŐündük. Burada vardığımız ve varamadığımız noktalardan bahsetmek istiyoruz ama ondan önce filmi biraz geri sarmamız lazım.

Her Şeye rağmen bu metni yazmaya karar verdiğimizde öğrenilmiş ezberlerimize sarıldığımızı fark ettik, zira birlikte çalışma repertuarımız yoktu. “İŐimize yarayacağını” dŐŐündüğümüz birkaç metin belirledik, aynı metinleri okuyup üzerine tartışalım dedik. Buraya kadar işler yolundaydı. En azından biz öyle zannediyorduk. Teori bu, malum kitapta durduğu gibi durmuyor, çarpıyor insanı. İlk metni okumaya başladığımızda, birbirimize okuduğumuz kısımların bizi nasıl sınırlendirdiğini anlatan çeşitli mesajlar, *caps-memeler* atarken bulduk kendimizi. Feminist yöntem tartışmalarına olanak açan Şeyin, ikinci dalga feminizmin “Kişisel olan politiktir.” vurgusuna, bilinç yükseltme ve deneyim paylaşma toplantılarına dayandığını biliyorduk. Madem öyle, feminist bilimin mutfağını bizlere anlattığı iddiasını taşıyan bu metinlerde niŐin bunları göremiyorduk? Birtakım istatistiki bilgiler, edilgen cümleler, orada olmayan yazarlar ve hiÇ ama hiÇ değinilmeyen deneyimler, metinlerin yazım süreci, yolda karşılaşılan zorlukların esamesinin bile okunmayışı. Oysaki biz okuduğunuz bu satırları yazarken ne sınavlardan geçtik ne dŐŐüşler yaşadık. ArkadaŐlarımız, sevdiklerimiz, birlikte

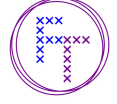
yürüdüğümüz insanlar kalbimizi kırdı, güvende hissettiğimiz kimi alanlardan koparıldığımızı hissettik, sevdiğimiz insanların kalbini kırarken, kendimiz olmak için aslında hiç vermek zorunda olmadığımız ama vermek zorunda kaldığımız kavgaları verirken, türlü türlü etik ikilemler yaşarken, kalbimizdekiyle zihnimizdekilerin ya da pratiklerimizin hiç örtüşmediği zorlayıcı deneyimlerden geçerken bulduk kendimizi. Birbirimizin yastığı olduk, bir diğerinin sakinliğine ya da “orada oluşuna” şaşırırken bulduk bazen kendimizi. Hatta bu metin için birbirimizden bağımsız yer ve zamanlarda yazdığımız satırlarda neredeyse birebir cümleler kurduğumuzu görünce hem güldük hem ağladık. Gerçekten güldük ve ağladık. Zira bu metni yazarken ikimiz de hayatımızın en karmaşık dönemindeydik. Sanki bir lunaparka girmiş ve oturduğumuz koltuğun tepetaklak olduğu bir deneyimin içine hapsolmuştuk. Umuyoruz ki bundan sonra birlikte yazacağımız metinlerde kendimizi bu kadar kollamak zorunda kalmadığımız alanlarda dolanıyor oluru. İniş ve çıkışların asla bitmeyeceğinin ve unutmamanın ağırlığını her zaman bölüşeceğimizin oldukça farkındayız.

Feminizmin “tek doğru, tek deneyim, tek anlatı” olmadığını elbette biliyoruz. Derdimiz söz konusu metinlerde deneyimleri, araştırma süreçlerini kısacası bir araştırmayı bizce “feminist” kılan unsurları neden göremediğimiz. Sinirleniyoruz çünkü araştırma öznesi kadın olan, kadınlar için kadınlarla bilim yapmayı, onların deneyimlerini bilimsel bilgiye dönüştürmeyi hedefleyerek yola çıkmış, bugün geldiğimiz noktada çokça çeşitlenmiş, sadece kadınların bilgisini üretmenin ya da kadınlar için bilim yapmanın ötesine geçmiş bir feminist düşün dünyası içinde, bu bilinmezlikler bulutu ruhumuzu daraltıyor. Bu metinleri kaleme alan araştırmacıların çoğunlukla ismi bilinen, saygın, söz kurma alanları oldukça geniş, akademik hiyerarşilerin tepesinde bulunan insanlar olması da bizi yoran şeylerden biri. Minnet ilişkisi kurulmadığı müddetçe sahip oldukları bu alanı neden başkalarına açma konusunda bu kadar isteksiz olduklarını anlamakta zorlanıyoruz. Muhtemelen sizin de ruhunuz daralıyor ve bizim gibi bazı şeyleri anlamakta zorlanıyorsunuz ki şu anda bu satırları okuyorsunuz. Korkmayın, yalnız değiliz. Tünelin sonunda ışık var. Çünkü bu metinleri yazabiliyor, soru sorabiliyor ama en önemlisi bize soru sorulduğu zaman bunları yanıtlamanın bizden bir şey götürmeyeceğini biliyoruz. Eksilmekten korkmuyoruz çünkü kim olduğumuzu biz kuruyoruz.

Sinirlenme, *caps-meme* yollama aşamasını geride bıraktıktan sonra dedik ki, şu aşamada başka kaynaklara bakmadan kendi deneyimimizi oturup yazalım, kalan kısmı da sonra düşünürüz. En kötü denerken düşmüş oluruz, en önemlisi de birlikte düşmüş oluruz. Ayrı ayrı yazma işine koyulduk ve yine birtakım şeylere çok öfkelenen yazarlar olduğumuzu fark edince birkaç çevrimiçi görüşme yaptık; kâh güldük, kâh ağladık. Aldığımız notlara dönüp bakınca “acaba tek kişi miyiz biz?” diye komplo teorileri uydurmaya başladık. Hatta bu kişiye bir isim bile verdik ancak o isim de bize kalsın istedik. Aynı şeylere, aynı şekilde sinirlenmiş olmanın bize ne kadar iyi geldiğini görüp birbirimize sarıldık. Okumakta olduğunuz metni mümkün kılan temel şey tam da bu öfke hâli.

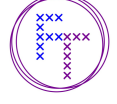
Akademi ve saha bir karşıtlık ilişkisi, bir ikilik olarak bize dayatılırken aradaki çizgilerin muğlaklığına, kayganlığına ve tekinsizliğine sığındık yer yer. Sahada gördüklerimiz karşısında bir şeyler hissedebildiğimizi fark ettiğimiz zaman, şiddet çalışırken gördüğümüz, yaşadığımız ikincil travmaları kendi yöntemlerimizle aşıp aşamadığımız ve tıkanıp tıkanmadığımız noktaları da konuşmamız önemli. Çok güvenli olduğunu düşündüğümüz ancak bu güvenin olumlu bir anlam taşımadığı, aksine sınır çizebilme üzerinden kurulduğu yerlerden çıkmadan bir şeyler yaptık şimdiye kadar. Ancak kişisel tecrübelerimiz bizi mutlu olmadığımız, güvende hissetmediğimiz pek çok yere götürdü. Feminist etnografinin ve pedagojinin, hikâyelerimizdeki yaralı yerleri iyileştirdiğini gördük. Aslında bu ikimiz için de birbirine benzeyen ancak kendi öznelliklerimiz içinde başkalaşan şekillerde olmuştu. Birimiz için daha önce hiç kurgulamadığı bir çalışma alanına girmek ve o alanda kendi tecrübelerine benzer tecrübeleri görmek, birimiz içinse uzun ve sistematik bir izolasyon içinde el yordamıyla düşe kalka kendi yolunu çizmekle, çizdiklerinin ihtiyacı olan şeyler olduğunu görmek ve bunları kendine nihayet itiraf edebilmekle oldu. Güvenli olduğu telkin edilen o alanların, aslında sadece “seçili” ve “makbul” feministler için olduğunu görüp böylesi alanlarda var olmak istemediğimizi söyleyerek, zor da olsa o odaları terk edip, o kapıları kapatmakla iyileştirmeye başladık kendimizi. Kendi başımıza kalınca, sahiden ihtiyacımız olan güvenli alanı birlikte kurabileceğimizi gördük. Birbirimizin çaresi olduğumuzu biliyoruz. Henüz fiziksel olarak bir araya hiç gelmemiş, video kameralı görüşmeler dışında birbirini hiç görmemiş, çokça teğet

geçmiş iki kadını. Birbirimizden habersiz dünyanın bir ucunda bir kız kardeşim vardı ve benim bundan şimdiye dek haberim mi yoktu diye soran, birbirinin kokusunu, sesinin canlı hâlini, yürüyüşünü merak eden, çayını şekerli mi yoksa şekersiz mi içtiğini düşünen, neye ihtiyacı olduğunu soran ve bir diğerine “Acaba benim neye ihtiyacım var?” sorusunu kendisine sorması gerektiğini sık sık hatırlatan iki kadın, iki dost, iki dünya.

Feminist bilim ve pedagoji, bizim için aktivizm demek. Aktivizmi nasıl tanımladığımız, nasıl gördüğümüzle ilgili. O büyük dersliklerde anlatılan ve her sene aynı kalın kitapların olduğu ders izlencelerinde anlatılmayan bir şey var: feminist bilim ve yöntem. Sosyal bilimlerle ilişkili çoğumuz lisans yıllarında yöntem dersi almışızdır. Hatırlarsanız bu derslerde her zaman bazı şeyleri nasıl sınıflandıracığımızı, nasıl bölüp parçalayacağımızı, kendimizi araştırma süreçlerine neden ve nasıl dahil etmememiz gerektiğini anlattılar. Yıllardır okutulan temel okuma metinlerini ısıta ısıta verdiler. Okuduk. Sıkıldık. Okumak zorunda kaldık ve yine okuduk. Sıkıldık çünkü kendimizle bağlantı kuramadık. Anlamalı gelmedi bir türlü ve kendimizin o araştırma sürecinde adım adım nasıl silindiğini izledik. Kafamızı kaldırıp neden bunları okuduğumuzu sorguladığımız zamansa çoğunlukla eski olana saygı duymamız gerektiği, eleştirinin bunun üzerine kurulduğu cevabını aldık. Şimdi durduğumuz yerden biliyoruz ve diyoruz ki, başka bir yöntem, başka bir bilim yapma biçimi de mümkün. Bunun için feminist yöntemden bahsetmenin ve bunun feminist pedagoji ile olan bağını kurmanın önemli olduğunu düşünüyoruz.

Her panel, konferans davetinde, verilen her dipnotta, kaynak göstermede “Acaba bu kişi tacizci mi, farkında olmadan bir tacizcinin sahip olduğu alanı daha da genişletmiş mi olacağım?” endişesi taşımak oldukça yıpratıcı. Ya da taciz/şiddet faili olduğunu bildiğimiz kişilere referans verecek miyiz? Ders anlatırken ya da dinlerken bu insanları yok mu saymalıyız? Bu bir kopuş ve bir fırsat. Asırlardır erkekler kulübü olarak çalışan akademide özellikle 70’lerden itibaren feministler ve LGBTİ+lar mücadele vere vere kendilerine yer açmayı başardılar. Peki bugün nasıl bir akademi tahayyül ediyoruz? Daha kapsayıcı olsun ama kimleri kapsasın istiyoruz mesela? Bazı feminist araştırmacı ve akademisyenlerin transfobisini,

sağlamcılığını, sınıf küstahlığını nereye koymamız gerekiyor ya da bekleniyor? Daha kapsayıcı olmak ve daha güvenilir alanlar açabilmek için feminist kopuşlara ihtiyacımız var. Hem diğer eğitimcilerle hem de öğrencilerle hiyerarşik olmayan örgütlenme ve ilişki modellerinin kurulması için mücadele vermeye ve sadece sınıf düzeninde değil sınıf dışında akan dünyada da güç ilişkilerine dair farkındalık kazan(dır)maya ihtiyacımız var. Okul, sınıf, amfi, kampüs gibi eğitimin fiziksel olarak verildiği mekânlar dahil olmak üzere eğitim atmosferine eleştirel gözle yaklaşmamız gerekiyor. Sınıflardaki güç ilişkilerine karşı sürekli tetikte olma ve aksiyon almak için hazırda bekleme hâlinin çok zorlayıcı olabileceğinin farkındayız. Ancak bunun gerçekleşebilmesi için bir yerden başlamamız gerektiğini de biliyoruz. Nereden başlamalı denirse öğretmenlerin diğer öğretmenlerle ilişkisinden, öğrencilerin hem birbirleriyle hem de öğretmenlerle kurdukları ilişkilerden başlayabiliriz. İlişkilere farklı bir gözle bakmanın bilinçli ve istekli bir farkındalık oluşturacağını biliyoruz. Her yeni karşılaşma farklı ihtimallere gebe olduğundan feminist pedagoji belirsizliklerin, zıtlıkların, risklerin ve açmazların da değer bulduğu bir model. Bu anlamda feminist pedagojinin işi bize reçete vermek değil, aklımıza karpuz kabuğu düşürmek.

Bitirmeden evvel en başta söylediğimize geri dönmek istiyoruz: Sınıfsal konumumuz sebebiyle bilmediğimiz diller için, anadilimiz dışında başka bir dilde konuşurken heyecanlandığımız için, saç rengimiz, güzellik normlarına uymayan bedenlerimiz, standartlaşmış akademik teamüllere uymayan fikirlerimiz, bu fikirleri dile getirme biçimimiz için dilediğimiz özürlerle değil; koparak, koparken birbirimizi bularak var olmak istiyoruz. Bu inadımızda ne yalnız ya da yanlısız. Sesimizi duyan elimize mum diksin!

KAYNAKÇA

Ahmed, S. (2018a) *Sara Ahmed: Feminist Bir Oyunbozandan Notlar*. [online] Erişim adresi: <https://viraverita.org/yazilar/sara-ahmed-feminist-bir-oyunbozandan-notlar> (Erişim tarihi: 8 Kasım 2020).

___ (2018b) *Feminist Bir Yaşam Sürmek*. İstanbul: Sel.

___ (2015) *Duyguların Kültürel Politikası*. İstanbul: Sel.

Bhavnani, K. K. haz. (2001) *Feminism and "race"*. New York: Oxford University Press.

Code, L. (2020) *Epistemic responsibility*. New York: SUNY Press.

Crabtree, R. D., Sapp, D. A., ve Licona, A. C. (2009) *The Passion and The Praxis of Feminist Pedagogy*. Crabtree, R.D., Sapp, D.A., ve Licona, A.C. haz. *Feminist Pedagogy: Looking Back to Move Forward* içinde. Baltimore: Johns Hopkins University Press: 1-23.

Dalka, H. (2020) *Akademik Olmayan Beden*. Yılmaz, E. Dalka, H., Aydın, M. ve Karahan, S. düz. *Akademide Aktivizm*, 5-6 Ekim 2020 (çevrimiçi konferans).

Haraway, D. J. (1989) *Primate visions: Gender, race, and nature in the world of modern science*. New York: Routledge.

___ (1988) *Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective*. *Feminist studies*, 14(3):575-99.

Harding, S. (2006) *Science and social inequality: Feminist and postcolonial issues*. Chicago: University of Illinois Press.

___ (1986) *The science question in feminism*. New York: Cornell University Press.

___ (1991) *Whose science? Whose knowledge?: Thinking from women's lives*. New York: Cornell University Press.

Jaggar, A. M. (2015) *Just methods: An interdisciplinary feminist reader*. Londra: Routledge.

___ haz. (2014) *Gender and global justice*. Cambridge: Polity.

___ (1989) *Love and knowledge: Emotion in feminist epistemology*. *Inquiry*, 32(2): 151-76.

Mayberry, M. ve Rees, M. N. (2009) Feminist Pedagogy, Interdisciplinary Praxis, and Science Education. Crabtree, R.D., Sapp, D.A., ve Licona, A.C. haz. *Feminist Pedagogy: Looking Back to Move Forward* içinde. Baltimore: Johns Hopkins University Press: 94-117.

Meşe, İ. (2018) 'Taşra' Üniversitesinde Feminist Pedagoji: Ne Kadar Mümkün? *Fe Dergi*, 10(1): 67-78.

The Slow Science Manifesto, [online] Erişim adresi: <http://slow-science.org/slow-science-manifesto.pdf> (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2021).

Weber, B. R. (2010) Teaching Popular Culture through Gender Studies: Feminist Pedagogy in a Postfeminist and Neoliberal Academy? *Feminist Teacher*, 20(2): 124-38.

Webb, L., Allen, M. W., ve Walker, K. L. (2002) Feminist pedagogy: Identify basic principles. *Academic Exchange Quarterly*, 6: 67-72.